

УДК 330.3

Т. В. Гринько,
д. е. н., професор, декан факультету економіки,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7882-4523>

Т. З. Гвініашвілі,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7961-2549>

В. В. Халецька,
магістрант, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8561-6271>

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.24.5

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ

T. Grynko,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Economics,
Oles Honchar Dnipro National University,
T. Hviniaashvili,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and
Enterprise Management,
Oles Honchar Dnipro National University,
V. Khaletka,
Master's student, Oles Honchar Dnipro national university

CURRENT STATE AND PROBLEMS OF DOMESTIC BUSINESS ENTITIES INNOVATIVE DEVELOPMENT IN CRISIS CONDITIONS

У статті проаналізовано тенденції інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва України та проведено аналіз закордонного досвіду щодо інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва. Обґрунтовано, що в сучасних умовах саме інноваційний розвиток виступає запорукою підвищення ефективності діяльності суб'єктів підприємництва та необхідною умовою забезпечення стійкості й успішності їх функціонування у довгостроковій перспективі. Визначено сутність системного підходу до управління інноваційною діяльністю суб'єктів підприємництва, обґрунтовано доцільність застосування саме системного підходу до управління інноваційною діяльністю підприємства. Побудовано модель управління інноваційною діяльністю, представлену у вигляді комплексу взаємопов'язаних компонентів: зовнішнє та внутрішнє середовище, вхід у систему, вихід системи. Визначено актуальні проблеми забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва та особливості інноваційного розвитку в кризових умовах функціонування.

The article analyzes the trends of innovative development of Ukrainian business entities and analyzes foreign experience regarding the activation of innovative development of business entities. It is substantiated that in modern conditions it is innovative development that acts as a guarantee of increasing the enterprise's efficiency and a necessary condition for ensuring the stability and success of its operation in the long term. The main approaches to defining the essence of "innovative development" the concept were analyzed and it was substantiated that in modern conditions it is innovative development that acts as a guarantee of increasing the enterprise's efficiency and a necessary condition for ensuring the stability and success of its operation in the long term. The work identified the problems of Ukrainian business entities innovative development, its current state and pace. Based on the study of the current state and trends of Ukrainian business entities innovative development, the prospects for increasing their innovative activity were determined. Prospective directions of Ukrainian business entities innovative development are given, each of which was considered separately and in detail. The role of the system approach to the management of the innovative activity of the enterprise is substantiated, and the essence of the innovative activity management system is defined, as a combination of process, functional and integration subsystems based on direct and feedback links, as well as relationships with the external environment during the innovative activity of the enterprise. A model of the innovative activity management system was built, presented in the form of a complex of interconnected components: external and internal environment, input into the system, output from the system. A set of external and internal factors that should be taken into account when performing the functions of managing innovative activities is given. Current problems of ensuring innovative development of domestic business entities and features of innovative development in crisis conditions of operation are determined.

Ключові слова: інноваційний розвиток, підприємство, суб'єкт підприємництва, інноваційна стратегія, управління інноваційною діяльністю.

Key words: innovative development, enterprise, business entity, innovative strategy, management of innovative activities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах сьогодення інноваційні процеси стають важливим фактором, що має пряий вплив на стратегічний успіх підприємства на ринку товарів і послуг, та на його стабільність і стійкість у турбулентних умовах зовнішнього середовища. Розвиток підприємства та збільшення масштабів його діяльності передбачає розробку і впровадження інноваційних заходів, що забезпечать інноваційний розвиток.

В основі управління інноваційним розвитком лежить розробка стратегії, її адаптація до специфіки суб'єкта підприємництва та її реалізація.

Розробка інноваційної стратегії підприємства — це безперервний процес, у якому постійно відбуваються зміни, що, в свою чергу, обумовлено змінами зовнішнього середовища суб'єкта підприємництва. Завданням стратегічного управління є передбачення та адаптація до цих змін.

Забезпечення сталого економічного розвитку підприємства передбачає створення оптимально функціонуючої системи економічної стійкості, що є фундаментом для стабільного інноваційного розвитку суб'єкта підприємництва.

В умовах, коли країна перебуває у воєнному стані, проблеми інноваційного розвитку постають особливо гостро. Адже коли більша частина ресурсів економіки

країни витрачається на військові дії, фокус на допомогу та розвиток бізнесу зникає. Тому українські підприємці сьогодні повинні не лише підтримувати одне одного для підтримання економіки, але в конкурувати один з одним вже на іншому рівні. Адже зараз платоспроможність населення України значно нижча, ніж була до початку бойових дій на території держави. Тому кожного існуючого споживача потрібно втримати, а потенційного — знайти. Через це, перед кожним бізнесом постало головне завдання — стати краще, стати оригінальніше, стати інноваційніше.

Сьогодні, коли економіка країни виснажена через наслідки всесвітньої пандемії COVID-19 та триваючої війни, процес вирішення проблем та пошук перспектив інноваційного розвитку вітчизняних підприємств є особливо актуальними.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва було досліджено та проаналізовано у наукових працях таких авторів як: Баланович А. М., Пугач А. М., Тертичка В. В., Черевко О. Л., Довгань О. В., Крючко Л. С., Тягло Н. В. та ін. Незважаючи на те, що у наукових працях цих авторів було точно та якісно викладено матеріал, деякі області знань про інноваційний розвиток суб'єктів підприємництва є не досить дослідженими та вивченими.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є поглиблення теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо формування ефективної системи інноваційного розвитку суб'єкта підприємництва в умовах мінливого зовнішнього середовища та визначення інструментів, які допоможуть підвищити рівень інноваційності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для того, щоб детально розкрити проблеми та перспективи інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва, потрібно, перш за все, розібратися в тому, звідки походить поняття "інновація" та що таке "інноваційний розвиток".

Поняття "інновація" зародилося ще у дев'ятнадцятому столітті, у розпал другій науково-технічній революції. Після винаходу парового двигуна багато талановитих людей усвідомили, що наука та створення чогось нового може приносити істотні ресурси та капітал. Тому цей напрямок від тоді і до сьогодні привертає до себе все більше і більше уваги. Всього за кілька десятиліть були винайдені пароплав і залізниця, електрогенератор і бензиновий двигун, фонограф і фотографія. Сьогодні у всьому світі та в Україні інноваційний розвиток не зупиняється, а навпаки — набирає більше і більше обертів [12].

Тобто можна зазначити, що у світі інноваціям відводиться провідна роль у розвитку суспільства та держави. Саме вони лежать в основі економічного зростання і є фундаментом забезпечення зростання конкурентоспроможності бізнесу на ринку. Будучи джерелом продуктивності, прибутковості та конкурентоспроможності, інновації дають змогу радикально покращити стан бізнесу та вивести його на новий рівень.

Інноваційний розвиток полягає у веденні інноваційної діяльності підприємства та розвитку його інноваційного потенціалу. Інноваційна діяльність полягає у трансформації результатів наукової діяльності у новий чи вдосконалений продукт; або у механізм дій, що впроваджені у виробництво; або процес надання послуг [1]. Інноваційний потенціал характеризує ресурсні можливості суб'єкта господарювання, що дозволяють йому здійснювати інноваційну діяльність. Інноваційний розвиток підприємства виступає запорукою підвищення ефективності діяльності підприємства та необхідною умовою забезпечення стійкості та успішності його функціонування у довгостроковій перспективі.

У сучасному світі основними напрямками інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва вважаються [3]:

- освоєння нових технологій;
 - електронізація і роботизація виробництва та процесу надання послуг;
 - хімізація та електрифікація;
 - використання нових видів матеріалів та сировини, включаючи результати вторинної переробки продуктів;
 - комплексну механізацію та автоматизацію тощо.
- Освоєння нових технологій сприяє вирішенню безлічі виробничих та соціально-економічних проблем.

Їх впровадження у процеси виробництва здатне збільшувати обсяг готової продукції без залучення додаткових факторів виробництва. Як приклад можна навести розвиток біотехнологій, завдяки яким забезпечується вирішення сировинних та продовольчих проблем країн.

Електронізація виробництва та процесу надання послуг в умовах сьогодні реалізується за допомогою забезпечення суб'єкта підприємства якісною електронікою та програмним забезпеченням, починаючи від персональних комп'ютерів і закінчуючи супутниковою системою зв'язку та інформації [11]. Сьогодні інформація — це один з найважливіших ресурсів, який має організація. Щоб використовувати цей ресурс ефективно, інформацію потрібно правильно аналізувати, влучно використовувати результати проведеного аналізу та формуючи дієву стратегію інноваційного розвитку суб'єкта підприємства. Тому зараз значного поширення набувають інформаційні технології та глобальний розвиток мережі Інтернет, які є ключовими складовими будь-якого інноваційного процесу.

Хімізація виробництва сьогодні досягається за рахунок удосконалення виробничих процесів. Це досягається за допомогою використання нових технологій, видів сировини, матеріалів та виробів. У результаті зазначених процесів відбувається або отримання нових видів продукції, або вдосконалення вже існуючих. Оскільки використання нових видів корисних копалин сьогодні вже мало ймовірне, та запаси наявних видів дуже швидко зменшується через виснаження родовищ, то хімізація виходить на зовсім новий рівень [14].

Електрифікація сьогодні набуває особливого значення, адже світ намагається бути якомога менш залежним від використання таких корисних копалин, як газ та нафта. Тому в сучасних умовах глобальний бізнес починає все більше використовувати електроенергію як джерело виробничого процесу, на основі якого забезпечується комплексна механізація та автоматизація виробництва. Також важливо звернути увагу, що сьогодні увесь світ та Україна також збільшують частку використання альтернативних джерел енергії (сонячні батареї, водні та вітрові ресурси тощо). Слід зазначити, що початок їх використання вже є, свого роду, інноваційним процесом.

Створення та впровадження нових матеріалів, які мають зовсім інші та більш удосконалені властивості (наприклад, жароміцність, корозійна та радіаційна стійкість, надпровідність тощо), істотно підвищують конкурентоспроможність продукції підприємства, або рівень надання його послуг, що позитивно впливає на прибутковість організації.

Механізація та автоматизація виробництва або процесу надання послуг припускають широке впровадження взаємозалежних машин, приладів, апаратів та іншого обладнання. Покращення роботи підприємства саме в такий спосіб значно підвищує продуктивність праці та знижує трудомісткість продукції. Такий процес значно зменшує відсоток залучення ручної праці та вплив "людського" фактору [19].

Щодо проблем інноваційного розвитку суб'єктів підприємства України, то можна зазначити, що значно зменшувати рівень їх інноваційності можуть наслідки воєнного стану у країні. Адже економіка країни значно пост-

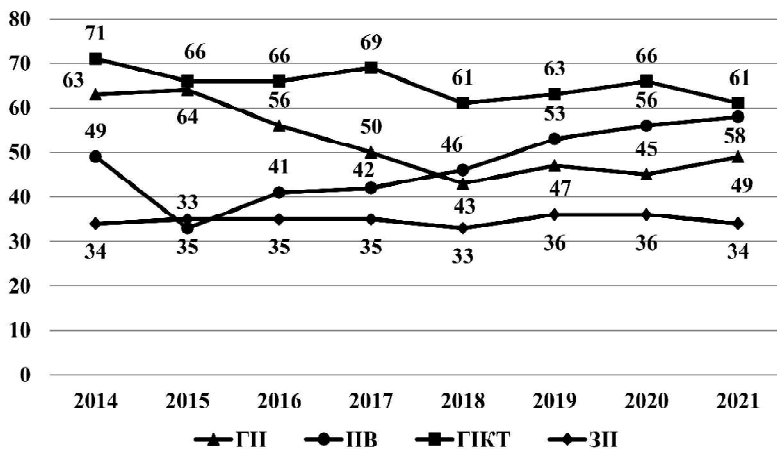

Рис. 1. Рейтинг України за індексами інноваційної спроможності у 2014–2021 роках

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [23].

Таблиця 1. Рейтинг країн відносно рівня інноваційності економіки за рівнем доходу на душу населення за версією Світового банку у 2021 році

Високодохідна група	Дохід вище середнього	Дохід нижче середнього	Низькодохідна група
1. Швейцарія	1. Китай	1. В'єтнам	1. Руанда
2. Швеція	2. Болгарія	2. Індія	2. Таджикистан
3. США	3. Малайзія	3. Україна	3. Малаві

Джерело: сформовано на основі [24].

раждала та продовжує отримувати негативні наслідки війни. А якщо страждає економіка, то страждає й бізнес. Звісно, ще є низка багатьох інших проблем та загроз, які можуть впливати на рівень інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва, але вони не мають такого значного впливу, як вищезазначений фактор.

Український бізнес є достатньо перспективним з точки зору інноваційного розвитку. Перш за все, потрібно відзначити, що на державному рівні створено багато умов і механізмів допомоги для створення та ефективного ведення підприємницької діяльності саме з фокусом на інноваційність. Найкращим прикладом є створення у лютому 2020 року національного проєкту "Дія.Бізнес", який був реалізований за ініціативи Міністерства цифрової трансформації України спільно з Офісом з розвитку підприємництва та експорту — державною установою, яка відповідає за розвиток та підтримку українського підприємництва на внутрішньому та зовнішніх ринках [9].

Даний проєкт перш за все надає допомогу підприємцям, які:

- хочуть реалізувати себе у інноваційній діяльності або потребують допомоги на стадії вже працюючого бізнесу;
- працюють у експортному напрямі;
- потребують допомоги в умовах війни;
- претендують на фінансування своєї підприємницької діяльності тощо.

Отже, розглянемо стан інноваційного розвитку українського бізнесу в умовах сьогодення.

На рисунку 1 наведено динаміку рейтингів інноваційної спроможності України з 2014 по 2021 рік за до-

помогою таких показників, як Глобальний індекс інновацій — ГІІ (the Global Innovation Index), Інноваційний індекс агентства Bloomberg — ІІВ (the Bloomberg Innovation Index), Зведений Інноваційний Індекс — ЗІІ (Summary Innovation Index), та Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів — ГІКТ (The Global Talent Competitiveness Index), [23].

Результати аналізу, свідчать про те, що політики щодо підвищенні інноваційності українського бізнесу та підтримки інноваторства до 2021 року було недостатньо для того, щоб значно підвищити рівень інноваційного розвитку підприємницької діяльності у країні.

Україна у 2021 році посіла 49 місце з 132 можливих у рейтингу інноваційності економіки за версією Світового банку. У 2020 році наша держава зайняла 45 місце [24].

Але, важливо зазначити, що початок воєнних дій на території нашої держави значно змінив цю ситуацію, адже військова сфера зараз стрімко підвищила кількість винаходів та інновацій, що є наслідком будь-якої серйозної повномасштабної війни. Тому в умовах сьогодення наведені показники аналізу будуть мати зовсім інші значення.

Наша держава має досить непогані результати інноваційності таких сфер як рівень освіти та наявність державних науково-дослідних установ. Однак це поки що не забезпечує сталого економічного зростання та збільшення рівня інноваційного розвитку на тому рівні, який би давав змогу конкурувати у цій сфері з провідними країнами світу.

Тож, доцільним буде проаналізувати рівень інноваційності по групах країн за рівнем доходу на душу населення за версією Світового банку у 2021 році (таблиця 1).

На жаль, Україна не конкурує у рівні інноваційного розвитку економіки з провідними країнами світу. На рисунку 2 наведено рейтинг (місця), нашої країни за допомогою індексу ГІІ (The Global Innovation Index), по окремих блокам у 2020—2021 рр.

Отже, найбільший рівень інноваційного розвитку Україна має у сфері знань та технологічних результатів, а найменший рівень — у складності ринку та інфраструктурі.

Таким чином, враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що інноваційний розвиток є рушійною силою та чинником, який підвищує ефективність діяльності суб'єкта підприємництва та забезпечує його стійкість та успішність функціонування у стратегічній перспективі.

Тому, необхідним є формування ефективною стратегії інноваційного розвитку підприємства. Адже, ефективно сформована стратегія задає довгострокові орієнтири розвитку суб'єктів інноваційної діяльності, а також напрямки та механізми підтримки інноваційно-активних організацій [6].

Стратегії інноваційного розвитку являють собою план заходів з дієвим набором управлінських рішень, що дозволяє досягти основної мети функціонування суб'єкту підприємництва. Інноваційна стратегія сприяє

трансформації старого формату свого позиціонування на ринку на новий за рахунок використання ресурсного інноваційного потенціалу та інтелектуального капіталу. Реалізація стратегії інноваційного розвитку організації має перебувати під постійним моніторингом та контролем. Таким чином ефективність управління інноваційною діяльністю підприємства визначається своєчасною та цілеспрямованою роботою з комплексної оцінки його інноваційної активності, а також виявлення та використання можливостей її удосконалення [7].

Швидкий розвиток суб'єктів підприємництва, їх ускладнення та збільшення кількості виконуваних операцій призвели до того, що раціональна реалізація функцій управління стала дуже складною справою, але водночас ще більш значущою для ефективної інноваційної діяльності підприємства. Для того, щоб впоратися з неминучим зростанням кількості операцій та рівня їх складності, підприємство має ґрунтувати свою інноваційну діяльність на системному підході. Системний підхід, як загальнонауковий підхід, дозволяє найповніше досліджувати інноваційні процеси, підвищити організованість, якість та ефективність керованих об'єктів. У рамках цього підходу суб'єкт управління може ефективніше інтегрувати свої дії щодо впливу на інноваційну діяльність.

Сутність системного підходу до управління інноваційною діяльністю суб'єкта підприємництва полягає у комплексному поданні інноваційної діяльності у вигляді системи. Під системою управління інноваційною діяльністю слід розуміти цілеспрямоване впорядковане ціле, що включає окремі взаємопов'язані елементи інноваційної діяльності, поєднані у компоненти відповідно до системи. Отже, системний підхід щодо управління інноваційною діяльністю підприємства — це [21]:

- 1) концентрація уваги на інноваційній діяльності як системи, що функціонує як єдине ціле;
- 2) облік внутрішніх взаємозв'язків між елементами цієї системи, а також її відносини із середовищем;
- 3) одночасне усунення надмірної ускладненості у розумінні інноваційних процесів, з одного боку та з'ясування сутності складних проблем інноваційної діяльності, з іншого.

Як відомо, під системою управління інноваційною діяльністю розуміється сукупність безлічі елементів управління

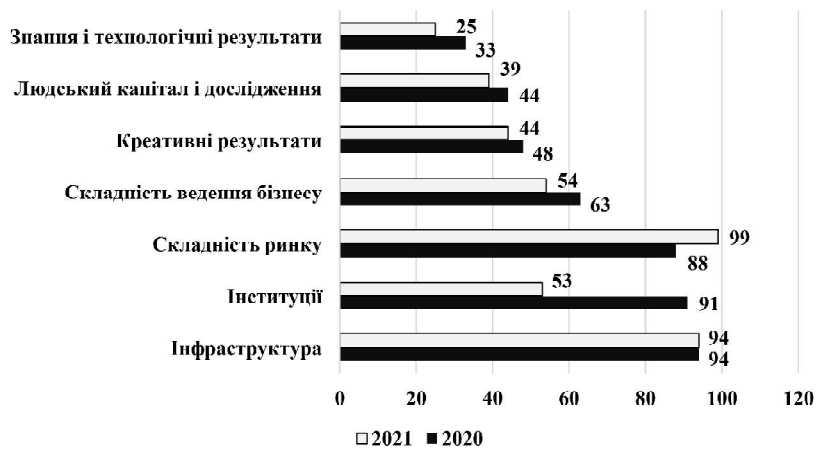

Рис. 2. Рейтинги України за блоками показників ГІІ у 2020—2021 рр.

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [24].

підприємством, що беруть участь в інноваційному розвитку, а також їх взаємозв'язки, що визначають здійснення та координацію інноваційної діяльності з урахуванням досягнення поставленої мети [22]. Тому, сутність системи управління інноваційною діяльністю можна визначити як поєднання процесних, функціональних та інтеграційних підсистем на основі прямих та зворотних зв'язків, а також взаємозв'язків із зовнішнім середовищем у ході інноваційної діяльності підприємства. Загальну модель системи управління інноваційною діяльністю суб'єкта підприємництва наведено на рисунку 3. В загальному вигляді її можна представити у виг-

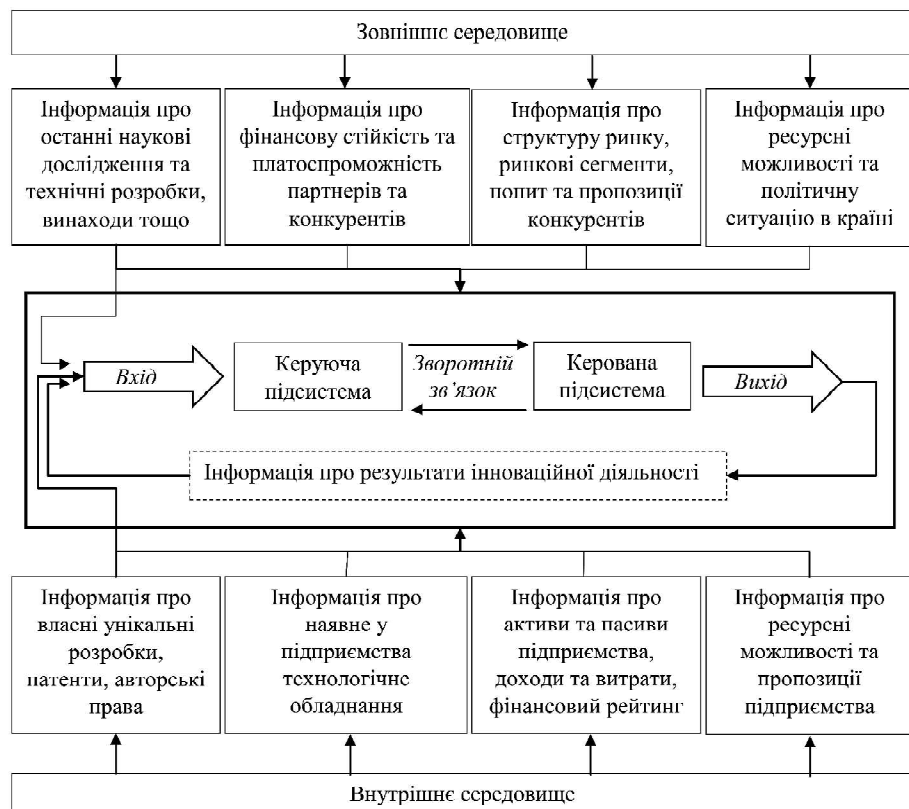

Рис. 3. Модель системи управління інноваційною діяльністю суб'єкта підприємництва

Джерело: розроблено автором.

ляді комплексу взаємозв'язаних компонентів (складових частин): зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, вхід в систему, вихід системи.

Зовнішнє середовище являє собою сукупність зовнішніх факторів, які слід враховувати при здійсненні функцій управління інноваційною діяльністю. До факторів зовнішнього впливу віднесено державні законодавчі та виконавчі органи влади, різні джерела ресурсів, наукові та виробничі організації, кон'юнктура загально- та інноваційного ринків і т. ін., політичні, економічні, екологічні фактори, а також стан розвитку науки і техніки, ставлення суспільства до нового. До основних внутрішніх чинників належать психологічний клімат підприємства, рівень кваліфікації персоналу, стан науково-технічного потенціалу тощо [5].

Входами до керуючої підсистеми є інформаційні потоки. Основними видами зовнішньої інформації, що використовується в ході управління інноваційною діяльністю, є: інформація про існуючий науково-технічний доробок у даній галузі, зовнішня фінансова інформація, комерційна інформація, інформація, що надходить зі сфери споживання, зовнішня нормативно-правова та обліково-статистична інформація тощо. Крім того, не можна забувати і про результати інноваційної діяльності, яка використовується для оцінки її ефективності та формування чи коригування інноваційної стратегії суб'єкта підприємництва. Керована підсистема поєднана з виходами керуючої підсистеми, до яких належать стратегічні плани, бізнес-плани, оперативні плани і т. ін. З керованої підсистеми надходить інформація, що відображає внутрішні результати, а також стан виробничої діяльності: випуск продукції, її якість, продуктивність праці, витрата різних видів ресурсів, що утворюють зворотний зв'язок [6].

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, на основі аналізу сутності системного підходу до управління, обґрунтовано доцільність застосування саме системного підходу до управління інноваційною діяльністю суб'єкта підприємництва, обумовлену характерними рисами розвитку сучасних соціально-економічних систем, пов'язаними зі зростанням кількості міждисциплінарних проблем, ускладненням розв'язування завдань та об'єктів, дефіцитом ресурсів і динамічністю та мінливістю зовнішнього середовища. Зважаючи на те, що головним у системному підході до управління інноваційною діяльністю є отримання більш цілісної картини про об'єкт, запропоновано модель системи управління інноваційною діяльністю суб'єкта підприємництва, представлену у вигляді комплексу взаємопов'язаних компонентів, а саме: зовнішнє та внутрішнє середовище, вхід у систему, вихід системи. Подальші наукові дослідження слід спрямувати на удосконалення науково-методичного підходу до оцінювання ефективності інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва.

Література:

1. Баланович А.М. Науково-теоретична сутність розвитку підприємства та класифікація стратегій розвитку. Моделювання регіональної економіки: зб. наук. праць. Івано-Франківськ: Плай, 2016. № 2. С. 283—296.

2. Бояринова К.О., Бекмурзіна А.М. Формування та реалізація стратегічного управління бізнес-процесами інноваційного розвитку підприємства. Ефективна економіка, 2018. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6177> (дата звернення: 01.11.2022).

3. Ватченко О.Б., Ватченко Б.С., Черевко О.Л. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посібник. Дніпро, 2017. 404 с.

4. Волобуєв Г.С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. Економічний вісник Донбасу. 2016. № 3. С. 213—217.

5. Гвінішвілі Т.З., Халецька В.В. Розробка системи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах мінливого середовища. Причорноморські економічні студії, 2021. Вип. 64. С. 52—57.

6. Гринько Т.В., Гвінішвілі Т.З. Механізм функціонування суб'єктів підприємництва в контексті економічної безпеки країни. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. Запоріжжя: Видавничий дім "Гельветика", 2018. Вип. 3 (15). С. 58—64.

7. Гринько Т.В., Гвінішвілі Т.З., Морока Д.М. Особливості та пріоритети інноваційного розвитку підприємницьких структур в сучасних мінливих умовах. Економічний простір. 2021. № 175. С. 52—58.

8. Дикань В.Л., Зубенко В.О., Маковоз О.В., Токмакова І.В., Шраменко О.В. Стратегічне управління: навч. посіб. Центр учбової літератури, 2019. 272 с.

9. Дія.Бізнес. URL: <https://business.diiia.gov.ua/> (дата звернення: 12.11.2022)

10. Єпіфанова І.Ю., Дзюбко М.Ю. Формування стратегії розвитку підприємства в сучасних умовах. Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2017. Т. 22. Вип. 2 (55). С. 99—103.

11. Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2020 році. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm (дата звернення: 21.10.2022).

12. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посіб. / Пугач А.М., Демчук Н.І., Довгаль О.В., Крючко Л.С., Тягло Н.В. ФОП Швець В.М., 2018. 348 с.

13. Каменська Т.О., Редько О.Ю. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб. К.: ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2015. 375 с.

14. Коваленко М.В., Вовк І.М. Формування організаційно-економічного механізму управління стратегічним розвитком підприємства. Економіка і суспільство, 2019. № 20. С. 255—262.

15. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Статистичний збірник [відпов. за випуск О.О. Кармазіна]. Київ: ДП "Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України", 2020. 245 с. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.10.2022).

16. Семенченко Н.В. Стратегія інноваційного розвитку підприємства. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2014. Т. 19. Вип. 1 (2). С. 64—67.

17. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році: науково-аналітична записка / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.К. Кваша та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.

18. Тертичка В.В. Стратегічне управління: підручник. Київ: "К.І.С.", 2017. 932 с.

19. Управління інноваціями: навч. посіб. / О. І. Гутюров та ін. 2-ге вид. доп. Харків: "Діса плюс", 2016. 266 с.

20. European innovation scoreboard 2020. URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42981> (дата звернення: 25.10.2022).

21. Grynko T., Hviniashvili T. Strategic directions of business entities` development based on ensuring their economic security. Formation of organizational-economic mechanism of management and logistics of business entities in the system of economic security of Ukraine: collective monograph. Praha: OKTAN PRINT. 2019. P. 56—83.

22. Hviniashvili T., Grynko T. Development imperatives of small business entities in a pandemic condition. Актуальні аспекти розвитку суб'єктів підприємництва в умовах глобальної економіки: Колективна монографія: за заг. ред. Т.В. Гринько. Дніпро: Біла К.О., 2021. С. 15—55.

23. The Global Innovation Index 2020. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2020-report> (дата звернення: 10.11.2022),

24. Technology and innovation report 2021 catching technological waves: Innovation with equity. Unctad. URL: <https://unctad.org/page/technology-and-innovation-report-2021> (дата звернення: 18.11.2022).

References:

1. Balanovych, A.M. (2016), "Scientific and theoretical essence of enterprise development and classification of development strategies", *Modeliuvannya rehionalnoi ekonomiky*, vol. 2, pp. 283—296.

2. Boiarynova, K.O. and Bekmurzina, A.M. (2018), "Formation and implementation of strategic management of business processes of innovative development of the enterprise", *Efektivna ekonomika* vol. 3, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6177> (Accessed 1 Nov 2022).

3. Vatchenko, O. B., Vatchenko, B. S. and Cherevko, O. L. (2017), *Innovatsijnyj rozvytok pidpriemstva [Innovative development of the enterprise]*, Dnipro, Ukraine.

4. Volobuiev, H. S. (2016), "The essence and prerequisites of innovative development of enterprises", *Ekonomichnyj visnyk Donbasu*, vol. 3, pp. 213—217.

5. Hviniashvili, T.Z. and Khalets'ka, V.V. (2021), "Development of a system for ensuring the economic security of the enterprise in the conditions of a changing environment", *Prychornomors'ki ekonomichni studii*, vol. 64, pp. 52—57.

6. Grynko, T.V. and Hviniashvili, T.Z. (2018), "Mechanism of functioning of business entities in the context of economic security of the country", *Ekonomichnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii. Zaporizhzhia: Vydavnychyj dim "Hel'vetyka"*, vol. 3 (15), pp. 58—64.

7. Grynko, T.V., Hviniashvili, T.Z. and Moroka, D.M. (2021), "Peculiarities and priorities of innovative development of business structures in modern changing conditions", *Ekonomichnyj prostir*, vol. 175, pp. 52—58.

8. Dykan', V.L., Zubenko, V.O., Makovoz, O.V., Tokmakova, I.V. and Shramenko O.V. (2019), *Stratehichne upravlinnia [Strategic management: education]*, Tsentru uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.

9. Diia.Biznes (2022), available at: <https://business.dia.gov.ua/> (Accessed 12 Nov 2022).

10. Yepifanova, I. Yu. and Dziubko, M.Yu. (2017), "Formation of the enterprise development strategy in modern conditions", *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova*, vol. 22, no. 2 (55), pp. 99—103.

11. State Statistics Service of Ukraine (2021), "Innovative activity of industrial enterprises in 2020", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm

12. Puhach, A.M., Demchuk, N.I., Dovhal', O.V., Kriuchko, L.S. and Tiahlo, N.V. (2018), *Innovatsijnyj rozvytok pidpriemstva [Innovative development of the enterprise]*, FOP Shvets' V.M., Mykolaiv, Ukraine.

13. Kamens'ka, T.O. and Red'ko, O.Yu. (2015), *Vnutrishnij kontrol' i audyt v upravlinni [Internal control and audit in management: practice]*, DP "Inform.-analit. ahentstvo", Kyiv, Ukraine.

14. Kovalenko, M.V. and Vovk, I.M. (2019), "Formation of the organizational and economic management mechanism of the strategic development of the enterprise", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 20, pp. 255—262.

15. Karmazina, O. O. (2020), *Naukova ta innovatsijna diial'nist' v Ukraini [Scientific and innovative activity in Ukraine]*, DP "Informatsijno-vydavnychyj tsentr Derzhkomstatu Ukrainy", Kyiv, Ukraine.

16. Semenchenko, N. V. (2014), "Strategy of innovative development of the enterprise", *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Ekonomika*, vol. 19, no. 1 (2), pp. 64—67.

17. Pysarenko, T.V. Kuranda, T.K. and Kvasha, T.K. (2021), *Stan naukovo-innovatsijnoi diial'nosti v Ukraini u 2020 rotsi [State of scientific and innovative activity in Ukraine in 2020]*, UkrINTEI, Kyiv, Ukraine.

18. Tertychka, V. V. (2017), *Stratehichne upravlinnia [Strategic management]*, "K.I.S.", Kyiv, Ukraine.

19. Hutorov, O. I. *Upravlinnia innovatsiiamy [Management of innovations]*, Disa plus, Kharkiv, Ukraine.

20. European Commission (2020), "European innovation scoreboard", available at: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42981> (Accessed 25 Oct 2022).

21. Grynko T. and Hviniashvili T. (2019), "Strategic directions of business entities` development based on ensuring their economic security", *Formation of organizational-economic mechanism of management and logistics of business entities in the system of economic security of Ukraine: collective monograph*, OKTAN PRINT, Prague, Czech Republic, pp. 56—83.

22. Hviniashvili, T. and Grynko, T. (2021), "Development imperatives of small business entities in a pandemic condition", *Aktual'ni aspekty rozvytku sub'iektiv pidpriemnytstva v umovakh hlobal'noi ekonomiky [Current aspects of the development of business entities in the conditions of the global economy]*, Dnipro, Ukraine, pp. 15—55.

23. The Global Innovation Index (2020), available at: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2020-report> (Accessed 10 Nov 2022).

24. Unctad (2022), "Technology and innovation report 2021 catching technological waves: Innovation with equity", available at: <https://unctad.org/page/technology-and-innovation-report-2021> (Accessed 18 Nov 2022).

Стаття надійшла до редакції 07.12.2022 р.